DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

17. december 2009 *

I sag C-197/09 RX-II,

angående en fornyet prøvelse af dom afsagt af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans (Appelafdelingen) den 6. maj 2009, M mod EMEA (sag T-12/08 P), i sagen:

M

mod

Det Europæiske Lægemiddelagentur (EMEA),

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, K. Lenaerts, og dommerne E. Juhász, G. Arestis, T. von Danwitz (refererende dommer) og D. Šváby,

* Processprog: fransk.

generaladvokat: J. Mazák
justitssekretær: R. Grass,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

— M ved avocats S. Orlandi, J.-N. Louis og E. Marchal

— Det Europæiske Lægemiddelagentur (EMEA) ved V. Salvatore og N. Rampal Olmedo, som befuldmægtigede

— den italienske regering ved G. Palmieri, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato G. Aiello

— den polske regering ved M. Dowgielewicz, som befuldmægtiget

— Europa-Parlamentet ved E. Perillo, M. Gómez-Leal og L. Visaggio, som befuldmægtigede

— Rådet for Den Europæiske Union ved C. Fekete og M. Bauer, som befuldmægtigede

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved J. Currall og D. Martin, som befuldmægtigede,

henset til artikel 225, stk. 2, andet afsnit, EF,

henset til artikel 62a og 62b i statutten for Domstolen,

og efter at have hørt generaladvokaten,

afsagt følgende

Dom

1 Genstanden for den foreliggende sag er en fornyet prøvelse af den dom, der blev afsagt af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans (Appelafdelingen) den 6. maj 2009, M mod EMEA (sag T-12/08 P, herefter »dommen af 6. maj 2009«), hvorved Retten for det første ophævede kendelsen afsagt den 19. oktober 2007 af Retten for EU-personalesager (Første Afdeling), M mod EMEA (sag F-23/07, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) og annullerede beslutningen truffet den 25. oktober 2006 af Det Europæiske Lægemiddelagentur (EMEA), for så vidt som der herved blev givet afslag på M's ansøgning af 8. august 2006 om at forelægge Invaliditetsudvalget sagen (herefter »beslutningen af 25. oktober 2006«), og for det andet tilpligtede EMEA at udbetale en erstatning på 3 000 EUR til sagsøgeren.

2 Den fornyede prøvelse vedrører spørgsmålet om, hvorvidt dommen af 6. maj 2009 påvirker fællesskabsrettens ensartede anvendelse eller sammenhæng, idet Retten som appelinstans har fortolket begrebet »sagen er moden til påkendelse« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 61 i statutten for Domstolen og artikel 13, stk. 1, i bilaget hertil, således, at Retten har mulighed for at overtage behandlingen af en sag og træffe afgørelse om realiteten, uanset den omstændighed, at den appel, der er forelagt den, vedrører førsteinstansens behandling af en formalitetsindsigelse, og selv om der vedrørende det punkt i sagen, som Retten har overtaget til behandling, ikke havde fundet nogen kontradiktorisk drøftelse sted for denne eller for EU-Personaleretten som førsteinstans.

Retsforskrifter

3 Artikel 61, stk. 1, i statutten for Domstolen bestemmer:

»Giver Domstolen appellanten medhold, ophæver den den af Retten trufne afgørelse. Domstolen kan i denne forbindelse enten selv træffe endelig afgørelse, hvis sagen er moden til påkendelse, eller hjemvise den til Retten til afgørelse.«

4 Artikel 13, stk. 1, i bilaget til statutten bestemmer:

»Giver Retten appellanten medhold, ophæver den den af EU-Personaleretten trufne afgørelse og træffer selv afgørelse i sagen. Retten hjemviser sagen til EU-Personaleretten til afgørelse, hvis den ikke er moden til påkendelse.«

Sagens baggrund

5 Det fremgår af dommen af 6. maj 2009, at M, der havde gjort tjeneste som midlertidigt ansat ved EMEA siden oktober 1996, blev udsat for en arbejdsskade i marts 2005 og siden da har været på sygeorlov. Eftersom M's ansættelseskontrakt med EMEA ikke blev forlænget, udløb den den 15. oktober 2006.

6 Den 17.februar 2006 ansøgte M om nedsættelse af et invaliditetsudvalg, hvilket EMEA afslog ved skrivelse af 31. marts 2006. Den 3. juli 2006 indgav M en klage over dette afslag, der blev afvist ved beslutningen af 25. oktober 2006.

7 I mellemtiden fremsatte M den 8. august 2006 en ny ansøgning om nedsættelse af et invaliditetsudvalg og vedlagde denne en lægeerklæring fra læge W.

8 Ved skrivelse af 21. november 2006 anmodede M EMEA om at angive, om beslutningen af 25. oktober 2006, som stadfæstede beslutningen om ikke at forelægge Invaliditetsudvalget sagen, udgjorde et afslag på ansøgningen af 8. august 2006.

9 Ved skrivelse af 29. november 2006 oplyste EMEA M om, at agenturet i beslutningen af 25. oktober 2006 korrekt havde lagt til grund, at ansøgningen af 8. august 2006 ikke kunne anses for at være en ny ansøgning som omhandlet i artikel 59, stk. 4, i vedtægten for tjenestemænd i De Europæiske Fællesskaber, og at den derfor skulle afvises af de samme grunde som anført i beslutningen.

10 Ved skrivelse af 25. januar 2007 indgav M en klage med påstand om tilbagekaldelse af beslutningen af 25. oktober 2006, for så vidt som den gav afslag på ansøgningen af 8. august 2006. Dagen efter sendte M desuden en anmodning om erstatning for økonomisk og ikke-økonomisk skade til EMEA.

11 I en skrivelse fra EMEA af 31. januar 2007 blev denne klage og denne anmodning afvist.

12 M anlagde sag ved EU-Personaleretten den 19. marts 2007 med påstand for det første om annullation af beslutningen af 25. oktober 2006 og for det andet om, at EMEA tilpligtedes at betale en erstatning med renter på 100 000 EUR for tjenstlige fejl.

13 EMEA påstod sagen afvist ved særskilt dokument i overensstemmelse med artikel 114, stk. 1, i procesreglementet for Retten i Første Instans, der fandt tilsvarende anvendelse på EU-Personaleretten i medfør af artikel 3, stk. 4, i Rådets afgørelse 2004/752/EF, Euratom af 2. november 2004 om oprettelse af en ret for EU-personalesager (EUT L 333, s. 7), indtil procesreglementet for EU-Personaleretten trådte i kraft den 1. november 2007.

14 Ved kendelsen i den ovennævnte sag, M mod EMEA, afviste EU-Personaleretten i henhold til artikel 114 hele sagen uden indledning af den mundtlige forhandling og uden at henskyde formalitetsindsigelsen til behandling i forbindelse med sagens realitet.

15 Hvad angår påstanden om annullation af beslutningen af 25. oktober 2006, for så vidt som der herved blev givet afslag på M's ansøgning af 8. august 2006, fandt EU-Personaleretten, at denne ikke kunne antages til realitetsbehandling, idet beslutningen måtte anses for at være en rent bekræftende afgørelse af beslutningen i EMEA's skrivelse af 31. marts 2006, og idet påstandene vedrørende denne beslutning allerede

var blevet afvist ved EU-Personalerettens kendelse af 20. april 2007, L mod EMEA (sag F-13/07, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), fordi den forudgående klage var blevet indgivet for sent.

16 Erstatningspåstanden blev ligeledes afvist, henset til den snævre forbindelse mellem denne påstand og den allerede undersøgte annullationspåstand.

Appellen for Retten i Første Instans og dommen af 6. maj 2009

17 I sin appel af kendelsen i sagen M mod EMEA har M for Retten i Første Instans ikke alene nedlagt påstand om, at denne ophæver denne kendelse, men også om, at den træffer afgørelse i realiteten. EMEA nedlagde derimod påstand om, at appellen skulle forkastes som åbenbart ubegrundet, og begrænsede sin argumentation til formalitetsmanglen vedrørende M's søgsmål.

18 Efter at have imødekommet M's anmodning om at blive hørt under den mundtlige forhandling ophævede Retten i Første Instans med sin dom af 6. maj 2009 kendelsen i sagen M mod EMEA, idet Retten var af den opfattelse, at kendelsen var behæftet med en retlig fejl, for så vidt som den afviste M's påstande om annullation og erstatning fra realitetsbehandling.

19 Idet Retten i Første Instans fandt, at sagen var moden til påkendelse i den forstand, som er omhandlet i artikel 13, stk. 1, i bilaget til statutten for Domstolen, traf den selv afgørelse i sagen. Retten fandt, at annullationspåstanden kunne antages til realitetsbehandling, og tog M's påstand til følge, idet den annullerede beslutningen af 25. oktober 2006. Den fandt ligeledes, at den af M fremsatte erstatningspåstand kunne antages til realitetsbehandling, og tilpligtede EMEA at betale en erstatning på 3 000 EUR som godtgørelse for M's ikke-økonomiske skade.

20 I denne forbindelse anførte Retten i Første Instans i præmis 100 i dommen af 6. maj 2009, at M i stævningen til EU-Personaleretten havde gjort gældende, at han var blevet hensat i en tilstand af ængstelse og usikkerhed, fordi EMEA havde fastholdt ikke at ville indlede invaliditetsproceduren. I denne doms præmis 104 fastslog Retten i Første Instans, at M var blevet påført en ikke-økonomisk skade, der ikke fuldstændigt kunne godtgøres gennem annullation af beslutningen af 25. oktober 2006.

Retsforhandlingerne for Domstolen

21 Efter at førstegeneraladvokaten havde fremsat forslag om fornyet prøvelse af dommen af 6. maj 2009, vedtog den i artikel 123b i Domstolens procesreglement omhandlede særlige afdeling ved beslutning af 24. juni 2009 (C-197/09 RX, Sml. I, s. 12033, herefter »Domstolens beslutning af 24. juni 2009«), at der skulle foretages en fornyet prøvelse af denne dom, at denne fornyede prøvelse skulle behandle spørgsmålet om, hvorvidt dommen af 6. maj 2009 påvirker fællesskabsrettens ensartede anvendelse eller sammenhæng, idet Retten i Første Instans som appelinstans har fortolket begrebet »sagen er moden til påkendelse« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 61 i statutten for Domstolen og artikel 13, stk. 1, i bilaget hertil, således, at Retten har mulighed for at overtage behandlingen af en sag og træffe afgørelse om realiteten, uanset den omstændighed, at den appel, der er forelagt den, vedrører førsteinstansens behandling af en formalitetsindsigelse, og selv om der vedrørende det punkt i sagen, som Retten har overtaget til behandling, ikke havde fundet nogen kontradiktorisk drøftelse sted for denne eller for EU-Personaleretten som førsteinstans.

22 Retten i Første Instans gav nemlig delvist M medhold i påstanden om erstatning for det påståede tab på trods af, dels at det processuelle stridsspørgsmål, der var opstået for EU-Personaleretten, hverken tillod en skriftlig eller mundtlig kontradiktorisk drøftelse vedrørende realiteten for denne retsinstans, dels at der ikke forelå nogen angivelse af, at en sådan drøftelse havde fundet sted for Retten i Første Instans. Der forelå således en alvorlig risiko for, at fællesskabsrettens ensartede anvendelse eller sammenhæng kunne påvirkes, idet der i dommen af 6. maj 2009 efter en bedømmelse af realiteten blev truffet afgørelse om anmodningen om godtgørelse for M's påståede ikke-økonomiske skade.

23 Hvad angår genstanden for den fornyede prøvelse blev der i Domstolens beslutning af 24. juni 2009 præciseret tre spørgsmål, som skal undersøges. Med det første spørgsmål skal det undersøges, hvad der skal forstås ved »sagen er moden til påkendelse« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 61 i statutten for Domstolen og artikel 13, stk. 1, i bilaget hertil, når sagsøgte har anmodet førsteinstansen, i dette tilfælde EU-Personaleretten, om at tage stilling til en formalitetsindsigelse uden at indlede behandlingen af sagens realitet, og appelinstansen, i dette tilfælde Retten i Første Instans, ophæver kendelsen afsagt af førsteinstansen, hvorved der blev givet medhold i nævnte formalitetsindsigelse.

24 Det andet spørgsmål drejer sig om, hvorvidt den omstændighed, at appelinstansen, i dette tilfælde Retten i Første Instans, efter at have annulleret nævnte kendelse og truffet afgørelse om, at sagen — navnlig den i sagen nedlagte erstatningspåstand — skulle antages til realitetsbehandling, træffer afgørelse i realiteten om en anmodning om godtgørelse for sagsøgerens påståede ikke-økonomiske skade på trods af, at ingen skriftlig eller mundtlig kontradiktorisk drøftelse fandt sted om dette spørgsmål for førsteinstansen, i dette tilfælde EU-Personaleretten, og at det ikke fremgår, at en sådan drøftelse har fundet sted for appelinstansen, udgør en tilsidesættelse af kravene forbundet med retten til en retfærdig rettergang, navnlig kravet om retten til forsvar.

25 Såfremt det konstateres, at dommen af 6. maj 2009 er i strid med artikel 61 i statutten for Domstolen samt artikel 13, stk. 1, i bilaget hertil og/eller tilsidesætter kravene forbundet med retten til en retfærdig rettergang, navnlig kravet om retten til forsvar, skal det undersøges, om og i givet fald i hvilket omfang denne dom påvirker fællesskabsrettens ensartede anvendelse eller sammenhæng.

De spørgsmål, der er genstand for den fornyede prøvelse

26 Det skal indledningsvis bemærkes, at det fremgår af Domstolens beslutning af 24. juni 2009, navnlig præmis 17 og 20, at den fornyede prøvelse udelukkende vedrører den godtgørelse på 3 000 EUR, som EMEA blev pålagt at betale for sagsøgerens påståede ikke-økonomiske skade. Derimod er annullationen af beslutningen af 25. oktober 2006

og frifindelsen i øvrigt ikke genstand for denne fornyede prøvelse. Denne fornyede prøvelse er en objektiv kontrolprocedure, der behandles uafhængigt af ethvert initiativ fra parternes side.

27 I sit skriftlige indlæg for Domstolen har M gjort gældende, at Retten i Første Instans foretog en korrekt anvendelse af begrebet »sagen er moden til påkendelse«, og at den ikke har påvirket fællesskabsrettens ensartede anvendelse eller sammenhæng og heller ikke tilsidesat retten til forsvar eller kontradiktionsprincippet. Alle øvrige parter, der har afgivet indlæg for Domstolen, har derimod i det væsentlige gjort gældende, at hovedspørgsmålet i Domstolens beslutning af 24. juni 2009 skal besvares bekræftende.

Om begrebet »sagen er moden til påkendelse«

28 Domstolen skal tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt og i hvilken udstrækning en sag er moden til at blive påkendt af appelretten, når førsteinstansen gav sagsøgte medhold i formalitetsindsigelsen uden at indlede behandlingen af sagens realitet, og når den appel, der er iværksat til prøvelse af denne afgørelse, viser sig at være velbegrundet.

29 Det fremgår af Domstolens faste praksis, at en sag, der er anlagt ved Retten i Første Instans, i princippet ikke er moden til påkendelse vedrørende realiteten, når Retten har givet medhold i en formalitetsindsigelse og dermed afvist sagen uden at henskyde denne indsigelse til afgørelse i forbindelse med sagens realitet (jf. dom af 16.6.1994, sag C-39/93 P, SFEI m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 2681, præmis 38, af 10.1.2002, sag C-480/99 P, Plant m.fl. mod Kommissionen og South Wales Small Mines, Sml. I, s. 265, præmis 57, af 15.5.2003, sag C-193/01 P, Pitsiorlas mod Rådet og ECB, Sml. I, s. 4837, præmis 32, af 18.1.2007, sag C-229/05 P, PKK og KNK mod Rådet, Sml. I, s. 439, præmis 91 og 123, af 17.7.2008, sag C-521/06 P, Athinaïki Techniki mod Kommissionen, Sml. I, s. 5829, præmis 66, og af 9.7.2009, sag C-319/07 P, 3F mod Kommissionen, Sml. I, s. 5963, præmis 98).

30 Det er imidlertid på visse betingelser muligt at træffe afgørelse om realiteten i en sag, selv om sagen i første instans var begrænset til en formalitetsindsigelse, som Retten i Første Instans gav medhold i. Dette kan for det første være muligt, når ophævelsen af den anfægtede dom eller kendelse nødvendigvis indebærer, at der træffes afgørelse om sagens realitet (jf. i denne retning dom af 25.5.2000, sag C-359/98 P, Ca' Pasta mod Kommissionen, Sml. I, s. 3977, præmis 32-36 og 39) eller for det andet, når den materielle prøvelse af annullationssøgsmålet er baseret på de argumenter, som parterne har fremført under appelsagen som følge af den argumentation, førsteinstansen har lagt til grund (jf. i denne retning domme af 11.1.2001, sag C-389/98 P, Gevaert mod Kommissionen, Sml. I, s. 65, præmis 27-30, 34, 35 og 52-58, og sag C-459/98 P, Martínez del Peral Cagigal mod Kommissionen, Sml. I, s. 135, præmis 29, 34 og 48-54).

31 I den foreliggende sag forelå der imidlertid ikke sådanne særlige omstændigheder, som kunne give Retten i Første Instans mulighed for selv at træffe afgørelse om realiteten for så vidt angår kravet om erstatning for den påstående ikke-økonomiske skade.

32 For det første følger retten til erstatning for den påståede ikke-økonomiske skade ikke direkte af den omstændighed, at den anfægtede kendelse er ulovlig. Retten til erstatning følger heller ikke af den omstændighed, at den anfægtede retsakt er ulovlig. For det første er de omstændigheder, der er relevante for vurderingen af, om erstatningspåstanden er velbegrundet, ikke i det væsentlige identiske med dem, der er relevante for vurderingen af, hvorvidt kendelsen i sagen M mod EMEA var behæftet med en retlig fejl, og hvorvidt sagen kunne realitetsbehandles, og for det andet kan en annullation af denne retsakt som anført af Retten i Første Instans i præmis 103 i dommen af 6. maj 2009 i sig selv udgøre en passende godtgørelse for den ikke-økonomiske skade.

33 For det andet er spørgsmålet om, hvorvidt erstatningspåstanden er velbegrundet, ikke blevet drøftet under retsforhandlingerne for EU-Personaleretten, og det er heller ikke behandlet i dens kendelse i sagen M mod EMEA, idet denne udelukkende tog stilling til formalitetsindsigelsen.

34 Idet Retten i Første Instans traf afgørelse om påstanden om erstatning for den ikke-økonomiske skade, som M påstår at have lidt, har den fraveget Domstolens praksis vedrørende de nødvendige betingelser for, at en sag kan anses for at være moden til påkendelse i den forstand, som omhandles i artikel 61 i statutten for Domstolen, når sagsøgte i sagen for førsteinstansen har anmodet denne om at tage stilling til en formalitetsindsigelse uden at indlede behandlingen af sagens realitet, og førsteinstansen gav medhold i nævnte formalitetsindsigelse.

35 Det er korrekt, at artikel 13, stk. 1, i bilaget til statutten for Domstolen, der regulerer den afgørelse, der træffes af Retten i Første Instans, når appellen er velbegrundet, ikke har fuldstændig samme ordlyd som statuttens artikel 61, stk. 1, som er den bestemmelse, Domstolen skal anvende. I en processuel situation som den i nærværende sag omhandlede skal begrebet »sagen er moden til påkendelse« imidlertid fortolkes på samme måde ved anvendelsen af disse bestemmelser, uanset den omstændighed, at artikel 61 i modsætning til artikel 13, stk. 1, indrømmer Domstolen en vis skønsmargen, når sagen er moden til påkendelse, eftersom Domstolen kan hjemvise sagen til førsteinstansen.

36 Det fremgår nemlig af fast retspraksis, at i en situation, der er sammenlignelig med situationen i den foreliggende sag, hvor det viser sig, at førsteinstansen fejlagtigt har givet medhold i formalitetsindsigelsen og dermed afvist sagen uden at henskyde denne indsigelse til afgørelse i forbindelse med sagens realitet, skal Domstolen begrænse sig til at konstatere, at tvisten ikke er moden til påkendelse, og hjemvise sagen til nævnte instans uden at udøve nogen form for skønsmæssig beføjelse (jf. i denne retning dommen i sagen SFEI m.fl. mod Kommissionen, præmis 38, i sagen Plant m.fl. mod Kommissionen og South Wales Small Mines, præmis 57, i sagen Pitsiorlas mod Rådet og ECB, præmis 32, i sagen PKK og KNK mod Rådet, præmis 91 og 123, i sagen Athinaïki Techniki mod Kommissionen, præmis 66, og i sagen 3F mod Kommissionen, præmis 98).

37 Det følger af det ovenfor anførte, at Retten i Første Instans har foretaget en forkert fortolkning af begrebet »sagen er moden til påkendelse« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 61, stk. 1, i statutten for Domstolen og artikel 13, stk. 1, i bilaget hertil, og at den har tilsidesat sidstnævnte bestemmelse, for så vidt som den fastslog, at sagen var moden til påkendelse for så vidt angår påstanden om erstatning for den ikke-økonomiske skade, som M påstår at have lidt.

Om de krav, der er knyttet til en retfærdig rettergang, navnlig kravet om overholdelse af retten til forsvar

38 Det skal undersøges, om Retten i Første Instans, idet den traf afgørelse i realiteten om genoprettelse af den ikke-økonomiske skade, som sagsøgeren skulle have lidt, har tilsidesat de krav, der er forbundet med retten til en retfærdig rettergang, navnlig kravet om overholdelse af retten til forsvar, hvilket skal bedømmes uafhængigt af den retlige fejl, der er konstateret i denne doms præmis 37.

39 Ifølge Domstolens retspraksis indtager retten til forsvar en fremtrædende plads i tilrettelæggelsen og afviklingen af en retfærdig rettergang (jf. i denne retning dom af 21.9.2000, sag C-462/98 P, Mediocurso mod Kommissionen, Sml. I, s. 7183, præmis 36, af 8.5.2008, sag C-14/07, Weiss und Partner, Sml. I, s. 3367, præmis 47, og af 2.4.2009, sag C-394/07, Gambazzi, Sml. I, s. 2563, præmis 28).

40 Kontradiktionsprincippet er en del af retten til forsvar (jf. dom af 10.7.2008, sag C-413/06 P, Bertelsmann og Sony Corporation of America mod Impala, Sml. I, s. 4951, præmis 61, og af 2.12.2009, sag C-89/08 P, Kommissionen mod Irland m.fl., Sml. I, s. 11245, præmis 50).

41 Dette princip gælder for enhver procedure, som kan munde ud i, at en fællesskabsinstitution træffer en beslutning, der berører en persons interesser føleligt (jf. dom af 10.7.2001, sag C-315/99 P, Ismeri Europa mod Revisionsretten, Sml. I, s. 5281, præmis 28, og dommen i sagen Kommissionen mod Irland m.fl., præmis 50). Princippet omfatter i almindelighed retten for sagens parter til at tage stilling til de omstændigheder og dokumenter, der ligger til grund for en retsafgørelse, og til at udtale sig om de beviser og indlæg, der er indgivet til retsinstansen, såvel som om de retlige anbringender, som denne af egen drift har rejst, og hvorpå den agter at basere sin afgørelse (jf. i denne retning dommen i sagen Kommissionen mod Irland m.fl., præmis 52 og 55). Med henblik på at opfylde de krav, der er forbundet med retten til en retfærdig rettergang, er det væsentligt, at parterne kontradiktorisk kan diskutere såvel de faktiske som de retlige forhold, der er afgørende for udfaldet af proceduren (jf. dommen i sagen Kommissionen mod Irland m.fl., præmis 56).

42 Fællesskabets retsinstanser håndhæver kontradiktionsprincippet og overholder selv princippet (jf. dommen i sagen Kommissionen mod Irland m.fl., præmis 51 og 54). Dette princip skal komme alle parter i procedurer ved Fællesskabets retsinstanser til gode, uanset vedkommendes retlige status. Fællesskabsinstitutionerne kan derfor også støtte ret herpå, når de er parter under en sådan sag (jf. dommen i sagen Kommissionen mod Irland m.fl., præmis 53).

43 Det skal derfor undersøges, om EMEA i den foreliggende sag under retsforhandlingerne fik lejlighed til at fremsætte sine bemærkninger om, hvorvidt M's erstatningspåstand var velbegrundet.

44 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at retsforhandlingerne ved EU-Personaleretten og denne rets konstateringer udelukkende vedrørte spørgsmål om, hvorvidt den af M anlagte sag og de i sagen fremsatte påstande kunne antages til realitetsbehandling, idet EU-Personaleretten gav medhold i den formalitetsindsigelse, som EMEA havde fremsat i henhold til artikel 114 i procesreglementet for Retten i Første Instans, uden at indlede behandlingen af sagens realitet og uden at indlede den mundtlige forhandling.

45 Endvidere fremgår det heller ikke af de skriftlige indlæg, der er indgivet af parterne i appelsagen ved Retten i Første Instans, at EMEA tog stilling til spørgsmålet om, hvorvidt den af M nedlagte erstatningspåstand var velbegrundet. Derudover er der intet i referatet fra det retsmøde, der blev afholdt ved Retten i Første Instans den 23. januar 2009, eller i dommen af 6. maj 2009, der tyder på, at spørgsmålet om, hvorvidt M var berettiget til godtgørelse for den påståede ikke-økonomiske skade og den præcise rækkevidde heraf, blev drøftet under retsmødet.

46 Hertil kommer, at Retten i Første Instans ikke alene har ændret begrundelsen, men, idet den tilpligtede EMEA at betale erstatning, tillige har ændret udfaldet af sagen til skade for sagsøgte.

47 Dermed opstår der for det første et spørgsmål om, hvorvidt det er muligt at tilregne EMEA denne manglende stillingtagen og den manglende kontradiktoriske procedure vedrørende den omhandlede erstatningspåstand, henset til, at EMEA ved begge retsinstanser selv valgte at begrænse sit forsvar til formalitetsspørgsmålet og dermed bevidst gav afkald på at forsvare sine interesser vedrørende realitetsspørgsmålet.

48 Adgangen til at fremsætte en formalitetsindsigelse, der omhandles både i artikel 91 i Domstolens procesreglement og i artikel 114 i procesreglementet for Retten i Første Instans som et særskilt processuelt stridsspørgsmål under en verserende sag, gør det ud fra procesøkonomiske hensyn muligt i første omgang at begrænse forhandlingerne og prøvelsen af sagen til spørgsmålet om, hvorvidt sagen kan realitetsbehandles. Formalitetsindsigelsen gør det således muligt at undgå, at parternes indlæg og retsinstansens vurdering vedrører sagens realitet, når sagen alligevel ikke kan antages til realitetsbehandling.

49 Når en sag derimod antages til realitetsbehandling, eftersom formalitetsindsigelsen afvises, eller når spørgsmålet bliver henskudt til afgørelse i forbindelse med realiteten, skal der i et senere led i sagen finde en form for meningsudveksling sted angående sagens realitet. Det følger nemlig udtrykkeligt af de ovenfor nævnte bestemmelser, at retsformanden fastsætter nye frister for fortsættelsen af sagens behandling, hvis begæringen om stillingtagen til en formalitetsindsigelse ikke tages til følge, eller afgørelsen heraf henskydes til afgørelse i forbindelse med sagens realitet.

50 Det ville være i strid med formålet med de bestemmelser, der regulerer formalitetsindsigelsesmuligheden, at kræve, at en sagsøgt, der gør en sådan indsigelse gældende, for en sikkerheds skyld, samtidigt — eller når vedkommende har fået medhold i sagen ved første instans — i sit svarskrift under appelsagen skal gøre sine argumenter om sagens realitet gældende.

51 EMEA kan følgelig ikke kritiseres for frivilligt at have valgt ikke at gøre sine argumenter om, hvorvidt erstatningspåstanden er velbegrundet, gældende.

52 For det andet opstår spørgsmålet om, hvorvidt den af Retten i Første Instans valgte fremgangsmåde kan begrundes med den betragtning, at selv om den pågældende fejl ikke var blevet begået, kunne udfaldet af sagen ikke være blevet et andet, således at en tilsidesættelse af retten til kontradiktion ikke påvirkede indholdet af dommen af 6. maj 2009 og ikke krænkede EMEA's interesser (jf. i denne retning dommen i sagen Ismeri Europa mod Revisionsretten, præmis 33-35, dom af 24.9.2002, forenede sager C-74/00 P og C-75/00 P, Falck og Acciaierie di Bolzano mod Kommissionen, Sml. I, s. 7869, præmis 70, og dommen i sagen Kommissionen mod Irland m.fl., præmis 61).

53 Ifølge Retten i Første Instans' bedømmelse led M ikke-økonomisk skade som følge af beslutningen af 25. oktober 2006, der ikke fuldt ud kunne godtgøres ved annullation af beslutningen, hvorfor det var berettiget at tildele M en erstatning på 3 000 EUR, hvilket beløb blev fastsat i henhold til billighedskriterier (jf. i denne retning bl.a. Domstolens dom af 1.3.1962, sag 25/60, De Bruyn mod Parlamentet, Sml. 1954-1964, s. 289, org.ref.: Rec. s. 39, på s. 60, af 13.4.1978, sag 75/77, Mollet mod Kommissionen, Sml. s. 897, præmis 29, og af 21.2.2008, sag C-348/06 P, Kommissionen mod Girardot, Sml. I. s. 833, præmis 58, samt Retten i Første Instans' dom af 24.9.2008, sag T-412/05 P, M mod Médiateur, præmis 158). Heraf følger, at denne bedømmelse er baseret på en egentlig bedømmelse, der kunne give anledning til indsigelse.

54 Det kan således ikke udelukkes, at Retten i Første Instans kunne have foretaget en anderledes bedømmelse af sagen, såfremt den havde givet EMEA adgang til at fremsætte sine bemærkninger vedrørende erstatningspåstanden. Følgelig kunne iagttagelsen af kontradiktionsprincippet således have haft indflydelse på indholdet af dommen af 6. maj 2009.

55 For det tredje og sidste kan den af Retten i Første Instans valgte fremgangsmåde heller ikke, i modsætning til det af M anførte i sit skriftlige indlæg, begrundes med den fulde prøvelsesret, som er foreskrevet i artikel 91, stk. 1, i vedtægten for tjenestemænd i De Europæiske Fællesskaber for tvister angående pengebeløb mellem De Europæiske Fællesskaber og en person, der er omfattet af vedtægten.

56 Ifølge Domstolens praksis indebærer denne fulde prøvelsesret, der indrømmes Fællesskabets retsinstanser, at vedkommende retsinstans i de tvister, den behandler, skal finde en fuldstændig løsning (jf. dom af 18.12.2007, sag C-135/06 P, Weißenfels mod Parlamentet, Sml. I, s. 12041, præmis 67). Som følge af denne prøvelsesret har Domstolen, selv i mangel af behørig påstand herom, beføjelse til ikke blot at foretage annullation, men også til ex officio at tilpligte sagsøgte at betale en erstatning for den ikke-økonomiske skade, som dens tjenestefejl har forvoldt (jf. i denne retning dom af 16.12.1960, sag 44/59, Fiddelaar mod Kommissionen, Sml. 1954-1964, s. 203, org.ref.: Rec. s. 1077, på s. 1093, af 9.7.1970, sag 23/69, Fiehn mod Kommissionen, Sml. 1970, s. 95, org.ref.: Rec. s. 547, præmis 17, og af 27.10.1987, forenede sager 176/86 og 177/86, Guery mod Kommissionen, Sml. s. 4333, præmis 16).

57 Fællesskabets retsinstanser kan imidlertid i princippet ikke støtte deres afgørelse på et retligt anbringende, som rejses af egen drift, selv om det er et anbringende, der angår grundlæggende retsprincipper, uden forinden at have opfordret parterne til at fremsætte deres bemærkninger om det pågældende anbringende (jf. dommen i sagen Kommissionen mod Irland m.fl., præmis 57).

58 Den fulde prøvelsesret, som tilkommer fællesskabets retsinstanser i tvister om pengebeløb mellem fællesskabsinstitutionerne og deres ansatte, indebærer dermed ikke, at disse retsinstanser er beføjede til i en sådan tvist at undlade at anvende de processuelle regler, der er forbundet med kontradiktionsprincippet, og navnlig ikke i en situation som den foreliggende. Det skal desuden understreges, at Retten i Første Instans i den foreliggende sag ikke baserede sin afgørelse på denne kompetence.

59 Det følger af ovenstående, at Retten i Første Instans i den foreliggende sag ikke har givet EMEA mulighed for at gøre sine synspunkter gældende om, hvorvidt erstatningspåstanden var velbegrundet, og den har herved tilsidesat kontradiktionsprincippet, der følger af de krav, som er forbundet med retten til en retfærdig rettergang.

Spørgsmålet om, hvorvidt fællesskabsrettens ensartede anvendelse eller sammenhæng er påvirket

60 Eftersom Retten i Første Instans for det første fortog en forkert fortolkning af begrebet »sagen er moden til påkendelse« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 61, stk. 1, i statutten for Domstolen og artikel 13, stk. 1, i bilaget hertil, og dermed tilsidesatte sidstnævnte bestemmelse, idet den fastslog, at sagen var moden til påkendelse, og for det andet tilsidesatte de krav, der er forbundet med retten til en retfærdig rettergang, skal det i henhold til Domstolens beslutning af 24. juni 2009 undersøges, om og i givet fald i hvilken udstrækning dommen af 6. maj 2009 påvirker fællesskabsrettens ensartede anvendelse eller sammenhæng.

61 I denne forbindelse skal følgende forhold tages i betragtning.

62 For det første udgør dommen af 6. maj 2009 den første afgørelse fra Retten i Første Instans, hvori denne har fastslået, at en appel af en kendelse afsagt af EU-Personaleretten, hvormed der blev givet medhold i en formalitetsindsigelse uden at indlede behandlingen af sagens realitet, er velbegrundet. Den kan således skabe præcedens for fremtidige sager.

63 Hvad angår begrebet »sagen er moden til påkendelse« fraveg Retten i Første Instans for det andet Domstolens faste praksis således som anført i denne doms præmis 29, 34 og 36.

64 For det tredje vedrører de fejl, som Retten i Første Instans har begået, to processuelle regler, der ikke udelukkende vedrører reglerne om de offentligt ansatte, men som finder anvendelse uanset det omhandlede område.

65 Endelig og for det fjerde spiller de regler, som Retten i Første Instans har overtrådt, en stor rolle inden for Fællesskabets retsorden. Navnlig er statutten for Domstolen og bilaget hertil en del af den primære ret.

66 På baggrund af disse omstændigheder som helhed må det fastslås, at dommen af 6. maj 2009 påvirker fællesskabsrettens ensartede anvendelse og sammenhæng, idet Retten i Første Instans som appelinstans har fortolket begrebet »sagen er moden til påkendelse« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 61 i statutten for Domstolen og artikel 13, stk. 1, i bilaget hertil, således, at Retten havde mulighed for at overtage behandlingen af den pågældende sag og efter en bedømmelse af realiteten træffe afgørelse om påstanden om godtgørelse for den påståede ikke-økonomiske skade og tilpligte EMEA at udbetale en erstatning på 3 000 EUR, uanset den omstændighed, at den for Retten indbragte appel vedrørte førsteinstansens behandling af en formalitetsindsigelse, og selv om der vedrørende det punkt i sagen, som Retten havde overtaget til behandling, ikke havde fundet nogen kontradiktorisk drøftelse sted for denne eller for EU-Personaleretten som førsteinstans.

67 Herefter skal det fastslås, hvilke virkninger denne konstaterede påvirkning af fællesskabsrettens ensartede anvendelse og sammenhæng har.

68 Artikel 62b, stk. 1, i statutten for Domstolen bestemmer, at såfremt Domstolen fastslår, at Rettens afgørelse påvirker fællesskabsrettens ensartede anvendelse eller sammenhæng, hjemviser den sagen til Retten, som er bundet af de afgørelser om retsspørgsmål, der er indeholdt i Domstolens afgørelse. Ved hjemvisningen af sagen kan Domstolen desuden angive, hvilke af virkningerne af Rettens afgørelse der skal betragtes som endelige for parterne i sagen. Følger afgørelsen af retstvisten, under hensyn til udfaldet af den fornyede prøvelse, af de faktiske omstændigheder, som Rettens afgørelse støttes på, afgør Domstolen undtagelsesvist sagen endeligt.

69 Domstolen kan således ikke begrænse sig til at konstatere, at fællesskabsrettens ensartede anvendelse eller sammenhæng påvirkes. Den skal ligeledes fastlægge, hvilke virkninger denne konstatering har i den omhandlede sag. I den foreliggende sag skal dommen af 6. maj 2009 følgelig ophæves, for så vidt som Retten i Første Instans i

domskonklusionens punkt 3 og 5 tilpligtede EMEA at udbetale en erstatning på 3 000 EUR til M og at betale sagens omkostninger i forbindelse med sagen for EU-Personaleretten og for Retten i Første Instans.

70 Eftersom påvirkningen af fællesskabsrettens enhed og sammenhæng i den foreliggende sag følger af en forkert fortolkning af begrebet »sagen er moden til påkendelse« og af en tilsidesættelse af kontradiktionsprincippet, kan Domstolen ikke selv træffe endelig afgørelse i henhold til artikel 62b, stk. 1, sidste punktum, i statutten for Domstolen.

71 Følgelig skal sagen, for så vidt angår påstanden om godtgørelse for M's påståede ikke-økonomiske skade, hjemvises til Den Europæiske Unions Ret med henblik på at give EMEA mulighed for at gøre sine argumenter gældende om, hvorvidt påstanden er velbegrundet.

Sagens omkostninger

72 Ifølge artikel 123e, sidste stykke, i Domstolens procesreglement træffer Domstolen afgørelse om sagens omkostninger, når den afgørelse, som er genstand for fornyet prøvelse, er truffet af Retten i medfør af artikel 225, stk. 2, EF.

73 Eftersom der ikke findes særlige regler vedrørende fordelingen af sagsomkostningerne i forbindelse med en fornyet prøvelse, beslutter Domstolen, at de parter og øvrige berørte, der er omfattet af artikel 23 i statutten for Domstolen, samt de parter ved Retten i Første Instans, som har indgivet processkrifter eller skriftlige bemærkninger til Domstolen om de spørgsmål, der er underkastet fornyet prøvelse, skal bære deres egne omkostninger i forbindelse med den fornyede prøvelse.

På grundlag af disse præmisser udtaler og bestemmer Domstolen (Tredje Afdeling):

1) Den dom, der blev afsagt af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans (Appelafdelingen) den 6. maj 2009, M mod EMEA (sag T-12/08 P), påvirker fællesskabsrettens ensartede anvendelse og sammenhæng, idet Retten som appelinstans har fortolket begrebet »sagen er moden til påkendelse« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 61 i statutten for Domstolen og artikel 13, stk. 1, i bilaget hertil, således, at Retten havde mulighed for at overtage behandlingen af den pågældende sag og efter en bedømmelse af realiteten træffe afgørelse om påstanden om godtgørelse for den påståede ikke-økonomiske skade og tilpligte Det Europæiske Lægemiddelagentur (EMEA) at udbetale en erstatning på 3 000 EUR, uanset den omstændighed, at den for Retten indbragte appel vedrørte førsteinstansens behandling af en formalitetsindsigelse, og selv om der vedrørende det punkt i sagen, som Retten havde overtaget til behandling, ikke havde fundet nogen kontradiktorisk drøftelse sted for denne eller for Retten for EU-personalesager som førsteinstans.

2) Punkt 3 og 5 i konklusionen i dommen afsagt af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans (Appelafdelingen) den 6. maj 2009, M mod EMEA (sag T-12/08 P), ophæves.

3) Sagen hjemvises til Den Europæiske Unions Ret.

4) M, Det Europæiske Lægemiddelagentur, Den Italienske Republik, Republikken Polen, Europa-Parlamentet, Rådet for Den Europæiske Union og Europa-Kommissionen bærer deres egne omkostninger i forbindelse med den fornyede prøvelse.

Underskrifter